

Social- og indenrigsminister Karen Ellemanns talepapir

Det talte ord gælder

Anledning: Besvarelse af SOU alm. del samrådsspørgsmål A, B og C.

Tid og sted: Social- og Indenrigsudvalget, torsdag den 29. oktober 2015, kl. 10.15-11.45

Samrådsspørgsmål A

”Vil ministeren redegøre for, hvorfor regeringen har truffet beslutning om at afskaffe den årlige fattigdomsredegørelse og fattigdomsgrænse, som den tidligere regering indførte?”

Samrådsspørgsmål B

”Forventer ministeren, at der i de kommende år kommer flere eller færre mennesker under fattigdomsgrænsen som defineret af den tidligere regering?”

Samrådsspørgsmål C

”Vurderer ministeren, at det bliver lettere eller sværere at bekæmpe fattigdom, når man fra politisk hold ikke længere har fattigdomsgrænsen og den årlige fattigdomsredegørelse af tage udgangspunkt i?”

[Indledning]

Tak for spørgsmålene og dermed også muligheden for at uddybe regeringens politik på området.

Der er i forbindelse med samrådet stillet tre spørgsmål, som jeg vil besvare samlet.

Rammen for fattigdomsdebatten i Danmark er heldigvis en anden end i mange andre lande.

Danmark er et trygt samfund, hvor vi passer på vores børn, værner om vores ældre og tager os af hinanden, hvis vi bliver syge.

Der er et fintmasket socialt sikkerhedsnet, og vi er et samfund uden store økonomiske skel: Indkomstforskellene er små, og der er forholdsvis stor social mobilitet mellem generationer.

Det giver langt de fleste af os gode muligheder for at skabe det liv, vi ønsker, for os selv og vores børn. De muligheder skal vi værne om og bygge videre på.

Vi skal løfte flere fra offentlig forsørgelse til et aktivt liv med uddannelse og job.

Og så skal vi blive bedre til at sætte ind med den rigtige hjælp og støtte til de mennesker, der risikerer at falde igennem det sociale sikkerhedsnet.

Det kan være børn, der er vokset op under vanskelige vilkår, eller unge, som er kommet skævt i gang med voksenlivet. Eller det kan være mennesker, hvor livet af en eller anden grund falder fra hinanden. Måske på grund af en psykisk sygdom. Måske på grund af et voldeligt parforhold. Måske på grund af et misbrug.

Der kan være mange forskellige grunde til, at benene bliver slået væk under et menneske – og de grunde har ikke nødvendigvis noget at gøre med hans eller hendes økonomiske situation og sociale baggrund.

Det er de mennesker – børn, unge og voksne – som vi skal blive bedre til at tage os af. Med en socialpolitik, der har fokus på indsatser, som, vi ved, virker. En socialpolitik, som fører til et mere aktivt og værdigt liv for socialt udsatte og sårbare.

[Spørgsmål A: Hvorfor afskaffe fattigdomsgrænsen?]

En officiel dansk fattigdomsgrænse er – set fra regeringens synspunkt – ikke vejen til en god socialpolitik med fokus på effekt.

Tværtimod ser jeg mest af alt en fattigdomsgrænse som en socialpolitisk blindgyde, hvis man vil stille skarpt på de sociale problemer, vi har i Danmark.

Problemer, vi hverken kan eller skal lukke øjnene for. Problemer, som en officiel fattigdomsgrænse i værste fald kan fjerne fokus fra, fordi man stirrer sig blind på et rent teknisk-økonomisk mål.

Derfor løber man efter min mening en stor risiko for at bruge ressourcerne forkert, hvis man har en officiel fattigdomsgrænse.

Man kan slå op i den tidligere regerings fattigdomsredegørelse og læse, at der med den valgte afgrænsning var 40.000 ”økonomisk fattige” i 2013.

Betyder det så, at der ikke er mere end 40.000 socialt udsatte mennesker i Danmark. Nej, desværre ikke.

Et andet godt spørgsmål er, hvor meget socialpolitik der kom ud af den tidligere regerings fattigdomsgrænse?

Ikke noget mig bekendt. Vi blev ikke præsenteret for initiativer, som fulgte op på fattigdomsredegørelsen, og vi så ingen strategi for fattigdomsbekæmpelse.

Ganske vist brystede den tidligere regering sig af, at afskaffelsen af starthjælpen og kontanthjælpsloftet førte til færre ”økonomisk fattige”.

Afskaffelsen af starthjælpen og kontanthjælpsloftet er selvfølgelig vaskeægte politik, men jeg hæfter mig ved, at initiativerne blev vedtaget i december 2011. Den officielle fattigdomsgrænse blev først indført halvandet år senere – i juni 2013 – og den første fattigdomsredegørelse blev først offentliggjort i maj 2014.

Perspektiverne i den tidligere regerings ydelsesforhøjelser på kontanthjælpsområdet var efter min mening til at overse. Men det viser jo, at man sagtens kan føre politik – drøfte og beslutte balancen mellem ydelsesniveauer og økonomiske incitamentter – *uden* at have en fattigdomsgrænse.

Til gengæld er det et problem, at en officiel fattigdomsgrænse kan stå i vejen for fornuftige politiske tiltag, der baner vejen for, at flere kommer i uddannelse eller job.

Det gør sig for eksempel gældende, når vi gør det mere attraktivt at deltage aktivt på arbejdsmarkedet frem for at modtage overførselsindkomst.

Sådanne fornuftige politiske tiltag kan måske – isoleret set – føre til flere opgjorte fattige på kort sigt. Men det er jo stadig det rigtige at gøre. For på længere sigt er en uddannelse og et job det bedste værn mod fattigdom – og den bedste vej til at gøre folk til herre i eget liv – uafhængige af systemet. Frie til at forme deres eget liv – frie til at forfølge deres egne drømme i tilværelsen.

Der er endnu en faldgrube, når man opererer med en officiel fattigdomsgrænse i socialpolitikken. Det er, at man risikerer helt at overse personer, der ikke er ”økonomisk fattige”, men ikke desto mindre er socialt udsatte.

Det kan for eksempel være børn af forældre med alkoholproblemer, hvor økonomien som sådan ikke fejler noget, men hvor misbruget gør, at børnenes behov både materielt og følelsesmæssigt bliver tilsidesat.

Omvendt kan der være børn i familier med relativ lav indkomst, der har en god barndom og en tryk opvækst. Hvor forældrene prioriterer børnenes behov og drager omsorg for deres trivsel og udvikling.

Hjemløse førtidspensionister kunne være et andet eksempel. 12 procent af landets hjemløse – det er altså mere end 700 personer – er førtidspensionister. Førtidspensionister har som bekendt typisk en indkomst, der ligger over den tidligere regerings fattigdomsgrænse.

Men det siger sig selv, at hvis man befinder sig i en situation med hjemløshed, så er der i mange tilfælde nogle sociale problemer, der skal tages hånd om. Det kan være misbrugsproblemer, problemer i familien eller psykisk sygdom. Og så kan man altså ikke bruge det til ret meget, at man har en indkomst over en eller anden grænse.

Det siger jeg ikke for at underkende, at økonomien kan være stram for nogle mennesker. Det siger jeg, fordi jeg tror, at det, de fleste socialt udsatte mest af alt ønsker sig, er støtte og hjælp til at leve et værdigt og indholdsrigt liv.

På samme måde er det et problem, at der vil være personer i gruppen af ”økonomisk fattige”, som ikke er fattige i traditionel forstand.

For eksempel ved vi fra den tidligere regerings egne fattigdomsregørelser, at der er en hel del selvstændigt erhvervsdrivende i gruppen af ”økonomisk fattige”.

Det er mennesker, der arbejder og forsørger sig selv, men som kan have svingende indkomster, høje renteudgifter eller opstartsvanskeligheder. Det er altså mennesker, som i almindelighed ikke opfattes som fattige – og slet ikke som socialt udsatte.

Og den tidligere regerings fattigdomsredegørelse dokumenterer også, at ”økonomisk fattige” børn – hvis forældre er selvstændigt erhvervsdrivende – klarer sig næsten lige så godt i folkeskolen og videre i uddannelsessystemet som børn, der ikke er berørt af økonomisk fattigdom.

Det er et fundamentalt problem ved en officiel fattigdomsgrænse, at fattigdom er så komplekst et problem, at det aldrig vil kunne sammenfattes i én enkelt indikator. Det er ganske enkelt nødvendigt med en bredere og mere nuanceret tilgang, når vi taler om fattigdomsproblematikker.

Det blev også påpeget af den tidligere regerings ekspertudvalg om fattigdom. Jeg citerer fra udvalgets rapport:

”En svaghed ved en grænse, som udelukkende er økonomisk, er, at den alene er resultat- eller output-orienteret, hvilket vil sige, at indkomsten vurderes uden hensyntagen til, hvorledes denne er fremkommet. En sådan grænse tager ikke hensyn til proces, årsager (frivillig vs. ufrivillig) eller konsekvenser og kan derfor ikke stå alene som indikator for fattigdomsproblematikker.”

Det, tror jeg også, er baggrunden for, at lande vi normalt sammenligner os med, typisk ikke opererer med officielle fattigdomsgrænser, men gør brug af en mere nuanceret tilgang.

Jeg citerer igen fra ekspertudvalgets rapport: *”I højindkomstlande med veludbyggede velfærdssamfund opereres der normalt ikke med officielle fattigdomsgrænser. I stedet laver landene typisk årlige opgørelser, der monitorerer udviklingen ud fra en række indikatorer. Indikatorerne kan være defineret ved økonomiske forhold,*

ved materielle forhold, eller ved forhold der har betydning for social inklusion/eksklusion.”

Regeringens fravalg af en officiel fattigdomsgrænse afspejler derfor ikke modstand mod at analysere hverken indkomstforskelle, lavindkomstgrupper eller manglen på lige muligheder i samfundet. Tværtimod.

Som sagt underkender jeg ikke, at nogle mennesker kan lide afsavn på grund af økonomiske problemer.

Men regeringen ønsker ikke at gå en omvej via økonomisk fattigdom. Vi ønsker en tilgang, som går direkte efter at løse de sociale problemer i Danmark.

[Spørgsmål B – Flere eller færre mennesker under fattigdomsgrænsen de kommende år?]

Så er der spørgsmålet om, hvorvidt jeg forventer flere eller færre fattige de kommende år – opgjort ud fra den tidligere regerings fattigdomsgrænse.

Det er selvfølgelig flatterende, at spørgeren har så stor tiltro til mig, at spørgeren forventer, at jeg kan forudsige den udvikling.

Jeg synes, vi har en bedre politik, men jeg anser ikke mig selv for at have større evner som spåkone end den tidligere regering.

Jeg vil gerne minde om, at den tidligere regering i sin fattigdomsredegørelse heller ikke gav sig i kast med at lave prognoser for antallet af ”økonomisk fattige”. Og jeg tror sådan set, det var et klogt valg. Der er ganske enkelt for mange forhold, der har betyd-

ning for udviklingen, til at man med en rimelig grad af sikkerhed kan forudsige noget.

Det, man skal holde sig for øje, er, at forhold uden relation til socialpolitikken, og det, som mange forbinder med fattigdomsbekæmpelse, faktisk kan dominere udviklingen.

Fattigdomsredegørelsen fra 2014 viste, at stigningen i antallet af "økonomisk fattige" op gennem 00'erne i høj grad skyldtes udviklingen i kapitalindkomster og lavere skat på arbejde i midten af indkomstfordelingen.

Jeg tror, at de fleste har svært ved at se det som et stort socialt problem, at renteudgifterne falder, huspriserne stiger eller helt almindelige lønmodtagere får en større gevinst ud af at gå på arbejde.

Og jeg tror, at endnu flere har svært ved at se, hvordan socialpolitikken skal indrettes, så den korrigerer for en sådan målt stigning i økonomisk fattigdom. Det er hverken hensigtsmæssigt eller rimeligt.

Så i stedet for at fokusere på udviklingen i antallet af "økonomisk fattige", skal man fokusere på, om der bliver givet den rigtige hjælp til borgere, som har det svært i samfundet, og på, om den førte politik trækker i den rigtige retning. Også selvom effekten måske først viser sig på lidt længere sigt.

Og det tror jeg sådan set også, at spørgeren kan være enig med mig i. For ambitionen med skattereformen, kontanthjælpsreformen og førtidspensionsreformen – som blev gennemført under den tidligere regering, og som også Venstre tog medansvar for – var jo,

at flere skulle i job og forsørge sig selv. Frem for at være afhængige af offentlige ydelser.

Reformerne har ifølge den tidligere regerings egen fattigdomsredegørelse – isoleret set – ført til flere opgjorte fattige. For eksempel kan man i redegørelsen fra 2014 sort på hvidt læse:

”Skattereformen, kontanthjælpsreformen og reformen af førtidspension og fleksjob øger isoleret set antallet af økonomisk fattige, når der ses bort fra adfærdsvirkninger.”

Tanken om, at styrkede økonomiske incitamenter kan bane vej for selvforsørgelse, lå altså heller ikke den tidligere regering fjernet.

Og det gør mig sådan set fortrøstningsfuld i forhold til, at regeringen sammen med de tidligere regeringspartier også kan lave fornuftige politiske tiltag sammen i fremtiden.

[Spørgsmål C – Sværere eller lettere at bekæmpe fattigdom uden fattigdomsgrænsen og den årlige redegørelse]

Så er der det tredje spørgsmål: Tror jeg, at det bliver sværere eller lettere at bekæmpe fattigdom efter afskaffelsen af fattigdomsgrænsen?

Det kan sagtens være, at jeg kunne få det lettere som socialminister ved bare at holde fast i den tidligere regerings fattigdomsgrænse og så håbe på, at udviklingen på boligmarkedet og en generel stigning i beskæftigelsen ville trække flere op over indkomstgrænsen.

Men nu har jeg ikke det store fokus på, at det skal være let at være minister. Til gengæld har jeg en ambition om, at vi skal blive

bedre til at bekæmpe fattigdom og andre sociale problemer i Danmark.

Det kræver – som spørgsmålet antyder – et godt vidensgrundlag. Vi er desværre ikke dér i dag, at vi ved nok om, hvilke indsatser der virker. En central del af regeringens socialpolitik er derfor at styrke vidensgrundlaget.

Vi vil derfor udarbejde en årlig socialpolitisk redegørelse, der blandt andet skal indeholde analyser og gøre status på indsatser og resultater bredt på området.

Og vi vil gennemføre et serviceeftersyn af den tidligere regerings sociale 2020-mål for at sikre, at de understøtter både regeringens og kommunernes fokus på indsatser, der gør en reel forskel.

Min erfaring er, at fordelingsdebatten meget let løber af sporet, hvis der ikke er et nuanceret vidensgrundlag. Regeringen vil derfor også fortsat følge udviklingen i indkomstfordelingen.

Det betyder, at vi – selvom vi ikke opererer med en officiel grænse – stadig vil have et præcist billede af, hvor mange og hvem, der befinder sig i en situation med relativt lav indkomst.

Men vi vil altså ikke binde os til én enkelt indikator, da det kan være nødvendigt at se indkomstudviklingen og udviklingen i gruppen af personer med relativt lav indkomst fra forskellige vinkler. For at få et nuanceret og mere dækkende billede.

[Afrunding]

Min ambition er klar: Jeg ønsker med socialpolitikken at gøre en reel, positiv og mærkbar forskel for den enkelte.

Derfor er det også et problem, at en for stor del af den socialpolitiske indsats i dag ikke er veldokumenteret effektmæssigt. Og derfor vil regeringen arbejde for, at der i socialpolitikken i højere grad fokuseres på løsninger, som, vi ved, virker. Dét, tror jeg, er en politik, der modvirker fattigdom – både i økonomisk og i bredere forstand.

Men for at vi kan det, er der brug for mere viden: Arbejdet med at indsamle og systematisere data på området skal styrkes. Og hjælpen til socialt udsatte skal organiseres på en måde, der gør det muligt for kommuner og andre aktører at lære af hinanden og dele viden om de metoder, der virker i praksis

Det er et arbejde, der vil kræve et vedvarende politisk fokus over en årrække, vilje til forandring og et stærkt partnerskab mellem stat, kommuner og frivillige organisationer m.fl.

Og det vil kræve en prioritering af ressourcer. Det er også derfor jeg har sagt meget klart, at jeg ikke ønsker at bruge flere ressourcer på tekniske fattigdomsgrænser og på årlige fattigdomsredegørelser.

Tak for ordet!